

ВАДЗЯНІК, В а д з я н ы, В а д з я н ы д з е д, міфічны ўладар вадаёмаў. Сярод В. адрознівалі вірнікаў, што жылі ў рухомай вадзе, і ціхоняў — жыхароў ста-ячай вады (азёраў, ставоў). Паводле нар. уяўленняў, В. жывуць у вадзяных глыбінях, дзе ад іх дыхання вада ніколі не прамярзае. В. можа мець пад вадою і цудоўны палац. Аблічча В. нярэдка падаецца ў спалучэнні антрапаморфных і зааморфных рысаў. Найчасцей ён уяўляўся старым дзедам з доўгімі валасамі і барадою, са скурай, пакрытай водарасцямі і цінаю, з расплывістым тварам і лупатымі вачыма, з азылым пузам, з перапонкамі паміж пальцамі ног. Часам малявалі В. з гагамі і хвастом, з кіпцюрастымі лапамі замест рук і ног. Бывала, В. паўставаў як чалавек-паўрыба са здольнасцю ператварацца ў любую рыбіну. Раз'язджаючы на сваім любімym «кані» (сoме), В. топяць людзей, якія ім спадабаліся (асабліва апоўдні і апоўначы), і якія ў выніку (у залежнасці ад полу) ператвараюцца альбо ў В., альбо ў *русалак*. Ратаваць з вады тапельцаў і свойскую жывёлу — гэта значыць адбіраць здабычу В., што можа яго ўгнавіць. Згодна з нар. перакананнямі, В. жывуць у затоках рэк, каля млыноў, пад шлюзамі. Каб задобрыць В. і пазбавіцца яго шкодніцкіх дзеянняў, млынары прыносілі яму ахвяру: кідалі ў плаціну жывую курыцу, сцягну свінні, мяса, клалі пад кола вадзянога млына сала. В. страшылі купальшчыкаў, дзяцей. Каза-

лі, што В. можа пераймаць розныя паласы: раве, крыгчыць, палохасе рогата і плясканнем у далоні. Яму прыпісвалі таксама разбураэнне млыноў, плацінаў, псаванне рыбалоўных прылад, паводку. В. — стары кавалер, але любіць маладых і прыгожых і можа ўступіць у сувязь з тапельніцамі — русалкамі. У выніку чаго родзяцца вадзяняты. Дасягнуўшы паўналецця, яны знікаюць і гінуць пасля разводдзя, альбо іх зашчаюць самі бацькі. Асвятчэнне вады на *Вадохрышча* таксама прыводзіць да знішчэння вадзянятаў. На кожны вадзеём прыходзіцца па адным В. Яны не могуць жыць разам ці ў чужой вадзе. Калі злучыць вадаёмы — загінуць абодва. Без вады В. траціць свае абрысы і гіне, пасля чаго застаецца жменя ціна і абцягнутая плеўкаю. Аднак, калі вадзініць у ваду, В. аджыве. Сам ж. міжвольны выратавальнік ніколі не будзе тануць. В. заўсёды будзе заганяць у яго сетку рыбу. Вобраз В. захаваны ў нар. казках і паданнях ва ўсіх рэгіёнах Беларусі. У мастацкай літаратуры яго вобраз намалявалі М.Багдановіч, Я.Купала, А.Лойка, П.Макаль і інш.

Літ.: Беларуская міфалогія. Мн., 2002. С. 69—77.

У. А. Васілевіч

ВАДЗЯНІЦЫ, р а ч н ы я д з е ў к і, паводле міфалагічных сюжэтаў — душы тапельніц, якія паўстаюць у выглядзе маладых дзяўчат з доўгімі расплывчанымі валасамі. Яны апранутыя ў белыя празрыстыя доўгія сукенкі, на галаве лёгкі вэлюм і вяночкі з белых кветак. Час ад часу В. выходзяць з вады і спяваюць сумныя і працяжныя песні і водзяць па беразе карагоды, рухаючыся павольна і плаўна. Таго, хто наблізіцца да іх, В. спачатку заводзяць у *карагод*, а потым заманьваюць у раку, у самы вір. Такая мадыфікацыя *русалак* сустракалася ў легендах на Мядзельшчыне.

Літ.: Беларуская міфалогія. Мн., 2002. С. 78.

У. А. Васілевіч